BOSHLANG’ICH SINFLARDA INGLIZ TILI FONETIK KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA FOLKLOR QO‘SHIQLARIDAN FOYDALANISHNING METODIK USULLARI

Qodirova Gavhar Maratovna
Science id: MJZ – 1026-0014
ORCID: 0009-0002-0853-7913
diamondgoga87@gmail.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23213611

Annotatsiya. Tezisda boshlang‘ich sinfda folklor qo‘shig‘i bilan ishlashning amaliy usullari ko‘rib chiqiladi. Qo‘shiq ustida ishlashning to‘rt bosqichi, har bir bosqichdagi o‘qituvchi va o‘quvchi harakatlari hamda bu usullarni qo‘llashda uchraydigan qiyinchiliklar tavsiflanadi. Usullar muallifning o‘z dars tajribasidan olingan.

Kalit so‘zlar: fonetik ko‘nikma, folklor qo‘shig‘i, metodik usul, boshlang‘ich sinf, ingliz tili, dars bosqichlari.

Qo‘shiqni darsga olib kirish oson. Qiyini undan tovush o‘rgatish uchun foydalanish. Ko‘p o‘qituvchilar qo‘shiqni dars boshida kayfiyat uchun yoki oxirida vaqt qolganda qo‘yadi. Bolalar kuylaydi, xursand bo‘ladi, lekin talaffuz o‘zgarmaydi. Chunki qo‘shiq o‘z-o‘zidan o‘rgatmaydi, u bilan ishlash kerak.

Men so‘nggi ikki yilda 2–4-sinflarda qo‘shiq bilan ishlashning har xil usullarini sinab ko‘rdim. Ularning ichida ishlaganlari ham, ishlamaganlari ham bor. Bu yerda ishlaganlarini tartibga solib beraman. Qo‘shiq sifatida ham oddiy ingliz bolalar qo‘shiqlari, ham o‘zbek folklori shaklida yozilgan ingliz matnlari ishlatildi, usullar ikkalasiga ham mos keladi.

Qo‘shiq bilan ishlash to‘rt bosqichdan iborat bo‘lsa, natija beradi. Bosqichlar jadvalda.

Jadval. Folklor qo‘shig‘i bilan ishlash bosqichlari

Bosqich	Maqsad	O‘qituvchi nima qiladi	Bola nima qiladi
1. Tovushni ajratish	Qaysi tovush o‘rganilayotganini bola bilsin	Tovushni alohida aytadi, og‘iz holatini ko‘rsatadi, oynacha beradi	Oynaga qarab takrorlaydi, o‘zbek tilidagi yaqin tovush bilan solishtiradi
2. Ritmni urish	Qo‘shiq so‘zsiz ritmda aytilsin	Qarsak yoki stolni urib ritm beradi, so‘zlarni ritmda aytadi	Qarsak chalib takrorlaydi, hali kuylamaydi
3. Kuylash	Matn kuy bilan birlashsin	Avval qator-qator, keyin butun, keyin harakat bilan	Jo‘r bo‘ladi, keyin guruhda, keyin yakka
4. Tovushni chiqarib olish	Tovush qo‘shiqdan tashqarida ham to‘g‘ri aytilsin	Qo‘shiqdagi so‘zlarni oddiy gapda so‘raydi	Qo‘shiqsiz, gap ichida aytadi

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Eng muhim bosqich birinchisi va to‘rtinchisi, lekin aynan ular ko‘pincha tashlab ketiladi. Birinchi bosqichsiz bola qo‘shiqni kuylaydi-yu, qaysi tovushga e’tibor berishni bilmaydi. To‘rtinchi bosqichsiz esa tovush qo‘shiq ichida qoladi: bola three thin thieves ni kuylab to‘g‘ri aytadi, lekin "How old are you?" deb so‘rasangiz, yana [sri] deydi. Buni men ko‘p marta ko‘rdim.

Birinchi bosqichda bitta usul yaxshi ishladi. Bolaga o‘zbek tilidagi eng yaqin tovushni aytib, keyin farqni ko‘rsatish. Masalan /θ/ uchun: "s deysan, lekin tilni tishlar orasiga qo‘yasan". Bola s dan boshlab θ ga o‘tadi. Bu Odlinning ona tilidan ongli foydalanish g‘oyasiga to‘g‘ri keladi [1]. Ona tilini yashirish emas, undan ko‘prik sifatida foydalanish.

Ikkinchi bosqich C.Grahamning jazz chants usulidan olingan [2]. Kuysiz, faqat ritm. Bu bosqich ayniqsa sanoq she’r shaklidagi matnlar uchun qulay, chunki sanoq she’rning o‘zi aslida kuysiz ritm. Bolalar bu bosqichni juda yoqtiradi, qarsak chalish ularga o‘yin.

Uchinchi bosqichda bir qoidaga amal qilish kerak: bir darsda bitta qo‘shiq, bir qo‘shiqda bitta tovush. Men boshida bir qo‘shiqda ikki-uch tovushni berib ko‘rdim, bola hech birini o‘rganmadi. Bitta bo‘lsa, o‘rganadi.

Qiyinchiliklar ham bor. Birinchisi vaqt. To‘rt bosqich kamida 12–15 daqiqa oladi, 45 daqiqalik darsda bu ko‘p. Men qo‘shiqni ikki darsga bo‘lib berdim: birinchi kuni 1–2-bosqich, ikkinchi kuni 3–4. Ikkinchisi o‘qituvchining o‘z talaffuzi. Agar o‘qituvchi θ ni s deb aytsa, qo‘shiq ham yordam bermaydi. Shuning uchun audio yozuv kerak, o‘qituvchi ovoziga tayanmaslik kerak. Uchinchisi, uyatchan bolalar yakka kuylashni xohlamaydi. Ularni majburlamaslik kerak, guruhda kuylasa ham bo‘ladi, to‘rtinchi bosqichda baribir alohida gapiradi.

Bu usullar hali tizimli tajribada tekshirilmagan, faqat o‘z darslarimdagi kuzatuvga asoslangan. Keyingi bosqichda ularni nazorat guruhi bilan solishtirib, qaysi bosqich qancha hissa qo‘shishini aniqlash rejalashtirilgan.

Adabiyotlar

1. Odlin T. Language Transfer. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 210 p.
2. Graham C. Creating Chants and Songs. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 88 p.
3. Murphey T. Music and Song. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 151 p.
4. Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012. – 432 b.
5. Safarov O. O‘zbek bolalar folklori. – Toshkent: O‘qituvchi, 1985. – 176 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.